

Kvalifiseringsprogrammet

– en vei ut av fattigdom

■ TONE DEHLI rådgiver, Arbeids- og velferdsdirektoratet

Norge har gode universelle velferdsordninger. Likevel finnes det fattige som står utenfor arbeidslivet og har dårlige utsikter til en forutsigbar og stabil inntekt. Mange av dem mottar økonomisk sosialhjelp over tid.

Å være avhengig av offentlige støtteordninger kan ha flere uheldige konsekvenser. Forskning viser at langtidsmottakere av sosialhjelp har dårligere økonomi, lavere livskvalitet og svakere helse enn resten av befolkningen.

Fattigdom viser seg også ofte å gå i arv til neste generasjon. Hver fjerde 20-åring som vokste opp i en familie som mottok sosialhjelp i 1994, endte selv opp som sosialhjelpsmottakere ti år etter, ifølge en tidligere undersøkelse. Og mennesker som mottar sosialhjelp tidlig i livsløpet blir ofte gjengangere i hjelpeapparatet.

Forskning viser at det å delta i arbeidslivet og forsørge seg selv gir positive ringvirkninger utover en bedret økonomi; det betyr bedre helse, økt mestring og kontroll over eget liv, og for barnefamiliene: bedre oppvekstvilkår for neste generasjon. Om bare én i en familie kommer seg ut i jobb, løfter det alle i husstanden.

Politisk storsatsing

Kvalifiseringsprogrammet er en politisk storsatsing som tar sikte på å hjelpe gruppen av langtidsmottakere av sosialhjelp og andre vanskeligstilte ut i arbeid og aktivitet. Programmet er basert på forskning og kunnskap om hva som virker: stor grad av brukermedvirkning, tett, systematisk oppfølging og individuelt tilpassede tiltak med kvalifisering for arbeid som mål.

For å sikre forutsigbarhet og mulighet til å planlegge økonomien over tid mottar deltakerne i programmet en kvalifiseringsstønad, utbetalt som lønn. Deltakerne forplikter seg til å stille opp og følge programmet, som i hovedsak varer i inntil et år, eventuelt to år. Ordningen er lovfestet, og er en rettighet gruppen ikke har hatt tidligere.

Forut for programmet blir det gjennomført en grundig vurdering av den enkeltes arbeidsevne og behov. Det skal sikre at man «treffer» med tiltakene. Aktivitetene skal være rettet mot arbeid, men de kan kombineres med andre typer tiltak. Mange sosialhjelpsmottakere mangler utdanning og har liten arbeidserfaring. Dårlig helse er utbredt, særlig psykiske

plager, og en stor andel har rusproblemer. Deltakerne trenger ofte hjelp til bolig, medisinsk behandling, språkopplæring, økonomisk rådgivning eller andre former for veiledning for å klare overgangen til jobb.

Gode resultater

Siden programmet ble lansert og ble en lovfestet rettighet, i slutten av 2007, har rundt 14 000 deltatt eller deltar i ordningen. Av de rundt 4000 som hittil har fullført programmet har halvparten gått over i ordinært arbeid, utdanning eller sysselsettingstiltak. Dette er bedre resultater enn fra tidligere, sammenlignbare forsøk.

Og der utfallet ikke blir jobb, bidrar programmet til avklaring, inkludering og økt livskvalitet. Brukerne mener selv, i en undersøkelse utført av Arbeidsforskningsinstituttet (AFI), at programmet har gitt økt tro på egne evner og muligheter, økt kompetanse og større mulighet for jobb. I tillegg har det virket

positivt inn på helse og livsstil, det har gitt en mer meningsfull tilværelse og økt evnen til å omgås andre.

NAV og samarbeid med fastleger

Kvalifiseringsprogrammet er en kommunal ordning som forvaltes av NAV-kontoret. Innholdet i de individuelle programmene varierer, men i mange tilfeller spiller fastlegene en rolle, som en del av hjelpetilbudet og som en del av oppfølgingen. Fastleger er også i kontakt med mennesker som kan ha rett til og nytte av å delta i kvalifiseringsprogrammet, og kan i slike møter bidra til å gjøre ordningen kjent og motivere personer til å søke.

I statsbudsjettet for 2011 legges det opp til fortsatt høy aktivitet og videre satsing på kvalifiseringsprogrammet som et viktig velferds-politisk virkemiddel.

 tone.dehli@nav.no